

ROK DOVJAK

RAZMIŠLJANJE OB PREVZEMANJU IMEN IZ KOREJŠČINE

COBISS: 1.02

[HTTPS://DOI.ORG/10.3986/JZ.26.1.7](https://doi.org/10.3986/JZ.26.1.7)

Zaradi odmevnosti severnokorejske politike ter južnokorejske gospodarske moči in vse večje prisotnosti njene popularne kulture (filmi, glasba) v svetu lahko tudi v Sloveniji pričakujemo več zanimanja za korejski jezik in kulturo. Kako zapisovati korejska imena in pojme, da bi jih brali približno skladno z izvirno izreko in bi bili hkrati čim bolj prepoznavni? Zaradi več specifičnih dejavnikov se zdi obravnava korejščine smiselna kot spodbuda in model za druge jezike pri celostni razpravi o prevzemanju sploh.

Ključne besede: transkripcija, transliteracija, latinizacija in podomačevanje, izvirni izgovor, tradicija, zvenečnost in pridih, globina zapisa, korejščina

Considerations on Borrowing Proper Nouns from Korean

Due to the current political situation in the north of the Korean peninsula, and the economic power and growing presence of South Korean popular culture (i.e., film and music), one can also expect increased interest in Korean language and culture in Slovenia. Therefore it is appropriate to ask how to Romanize Korean names and common nouns in order to read them roughly in line with the original pronunciation and at the same time for them to be meaningful on a global scale. Due to several specific factors, the treatment of Korean is significant as an incentive and model for other languages in the overall discussion on borrowings from various languages.

Keywords: transcription, transliteration, Romanization, original pronunciation, tradition, voiced and aspirated sounds, orthographic depth, Korean

1 UVOD

Problematika prečrkovanja¹ korejskega besedja je izziv zaradi fonetičnih posebnosti korejskega jezika in obvladovanja velikega števila različic sistemov latinizacije ter njihovih poljudnih in nejasno podanih, zato pogosto pomanjkljivih ali zavajajočih poenostavitev.² Podoben položaj velja tako rekoč za vse jezike, vključno

¹ V prispevku se posvečam *latiničnemu zapisu*, zato bo izraz prečrkovanje rabljen sopomensko k navedeni zvezi.

² Kratica **MR** se uporablja za izvirno McCune-Reischauerjevo transkripcijo, pa tudi za njene severnokorejske različice, sprejete v letih 1957, 1986 in 1992, ter južnokorejsko različico iz 1984, ki se imenuje tudi **MOE**, kar je sicer kratica za alternativni južnokorejski, transliteracijski ključ **MOE**, sprejet 1959. Povzetki pravil so pogosto premalo natančni, tako pri samem podajanju prečrkovalnega ključa kot pri navedbi povzete različice prečrkovalnega ključa. Zato so v rabi nekatere nepričakovane rešitve. Na angleški Wikipediji je najti več takšnih zapisov: v geslu *Kim Rak-gyom* se tako kot **MR** podaja *Kim Rakkyōm*, čeprav McCune in Reischauer (1939: 38) v preglednici v takem primeru predpisujeta latinizacijo z *n*, torej *Kim Nakkyōm*. **RR** je reformirana različica, ki je edina v rabi za zemljepisna imena v Južni Koreji.

s pedagoškim podajanjem izgovora v isti pisavi in neveljavnem pravopisu (prim. *glasba* se bere kot *glazba*).³ A korejščina je posebna zaradi velikega števila prilikovanj, in ker se govori v dveh državah z različno družbenopolitično ureditvijo, kar posameznemu sistemu latinizacije daje poseben simbolni pomen. Vse večje razhajanje med govornima standardoma Seula in Pjongjanga ob razmeroma pozni pravopisni standardizaciji (začetek 20. stoletja), posebnem razmerju hangula⁴ do kitajskih pismenk in že omenjenih različicah istih prečrkovalnih ključev z več uradno dopuščenimi izjemami so okoliščine, zaradi katerih je prečrkovanje korejščine zahtevno tudi ali pa predvsem za jezikoslovca.

Da bi se izognili zmedi, je nujno terminološko dosledno ločevati med transkripcijo (fonetični zapis, odraža izvirno izreko) in transliteracijo (prečrkovanje v ožjem smislu, odraža izvirni zapis). Pri tem je treba upoštevati, da ločnica v praksi ni tako ostra: tako lahko transliteracija različno obravnava digrafe (grški /oû/ se lahko prečrkuje z dvema črkama /ou/ ali poenostavljeno z eno samo /u/, kar pa pomeni že bližanje transkripciji), pa tudi transkripcija brez dodatnih pojasnil (npr. o posebnostih izgovora v določenem položaju) le izjemoma zadovoljivo predstavlja izvirno izreko.⁵ Ob tem velja pri transkribiranju v latinico omeniti, da zaradi raznolikega pisnega izročila evropskih narodov glasovna vrednost latinične črke ni samoumevna. Smiselnost zamišljene transkripcije se tako lahko presoja le v okviru ciljnega jezika oz. poučenega govorca, torej v okolju z jasno in trdno fonetično reprezentacijo črk. Pričakuje se torej, da govorci izmed več predlogov zapisa (transkripcij) prednost načeloma dajo tistemu, ki se v čim večji meri sklada z lastnim razumevanjem pisnih znamenj⁶ ter tuje glasovne prvine ponazarja s čim manj in čim preprostejšimi kombinacijami oz. pravili: izhajamo iz pravil, ki jih poznamo, dokler nas kdo ne pouči drugače (prim. spletno razpravo med uporabniki, PN 2006).

Če sta transkripcija (fonetični zapis) in transliteracija (prečrkovanje, črkovni prepis) pisni odraz stanja glede na prenosnik (izrekanja in pisanja), je za celovito razumevanje prehajanja glasov in besedja (morfonemov) med jeziki treba razlikovati tudi dejanji branja in zapisovanja. Pri branju razločujem tri stopnje razumevanja črkovnih znakov⁷ z vse manjšo fonetičnostjo oz. plitvostjo zapisa.

3 V objavah s tujim razlagalnim jezikom (navadno je metajezik angleščina) bi raba različnih pisav – korejske za prikaz izvirnega zapisa in latinice za izvirno izreko – dodatno utrdila ločevanje med zapisom in izgovorom.

4 V prispevku je ime pisave obravnavano kot občno ime, zato se uporablja njegova ustaljena podomačena oblika *hangul* nam. *hangeul*.

5 Izvirni izreki pa se je težko približati ne le zaradi slabe poučenosti o tujem glasovju ter nevarnosti njihove tvorbe in artikulacije ob hkratnem nezavednem vplivu sistema lastnega jezika, temveč tudi zaradi majhnih razlik v zgradbi govoril med posamezniki, saj te vplivajo na osebno barvo glasu (Omerza 1970: 14–17).

6 S takšnim pogojem je zmanjšan pomen priučitve posebnega pisno-govornega sistema (nerelevantna postane zunajjezikovna okoliščina izobrazbe).

7 Znak tu razumem kot posamezno črko ali več teh, ki se v zavesti govorca uresničujejo kot enoten glas, npr. slovenski *o* [ó], starocerkvenoslovanski *oy* [u], angleški *o* [ou].

Pri prvi stopnji je branje najbolj skladno z glasovnimi pravili branja v jeziku beročega in ga lahko opišemo tudi z izrazi branje po črki, fonetično, plitvo,⁸ pogovorno tudi prozorno, prosojno branje. Intelktualni napor je pri takšnem branju zaradi upoštevanja glasovne vrednosti črk ciljnega jezika najmanjši, razlika z izvirnim izgovorom pa največja. Pri drugi stopnji beroči upošteva glasovno vrednost znakov, kot jih pozna iz tujih jezikov (ne iz lastnega), vendar ne ve, ali ta pravila veljajo tudi za dani zapis.⁹ Zgolj pri tretji stopnji branja pa beroči natančno pozna vse črkovne znake za dani jezik in tudi spremna pravila, ki iz same pisave niso razvidna.¹⁰ Primer za navedene stopnje branja je *Barcelona*, brano kot [barce'lona] oz. [barse'lona] oz. [barθe'lona], če kot izvirni standard upoštevamo kastiljščino.¹¹

Pri pisanju kot osnovno pojmem delitev na znanstveni in laični zapis. Za prvega so značilna ločevalna znamenja, večja skladnost glasovne vrednosti črk z glasovi poklasične latinščine (*privzeta glasovna vrednost črk) ter težnja k dosledni transliteraciji ali transkripciji. Laični zapis je preprostejši (opušča ločevalna znamenja) in teži k podajanju transkripcije, a pogosto pod vplivom transliteracije ali govorne vrednosti črk v jeziku prejemniku.¹² Med laične zapise bi uvrstil tiste predloge, pri katerih skupnost jezika dajalca predlaga prečrkovanje za ta jezik (pogovorno tudi uradni, vladni zapis, sistem, *samozapis), ter tiste, ki jih oblikuje skupnost jezika prejemnika in so se ustalile po posameznih državah. Kot posebni stopnji slednjega zapisa je treba izpostaviti zapis tujih besed v v nekem trenutku gospodarsko, politično in kulturno najvplivnejšem jeziku (*lingua franca*), danes angleščini, ter zapis, ki ga priznava OZN.¹³

8 V slovenski pravopisni tradiciji se je za zapis z jasnim razmerjem črka – glas uveljavil pojem fonetična pisava oz. zapis. Pogačnik (2012: 74) pa skladno z rabo v anglosaškem svetu v navedenem pomenu zagovarja termin globokega oz. plitvega/plitkega zapisa (*orthographic depth*), torej kompleksnega oz. predvidljivega zapisa.

9 Če beroči ne upošteva posebnosti pri izgovoru črkovnih sklopov, se tudi tovrstno branje lahko označuje kot branje po črki.

10 Očitna izraženost se nanaša na prisotnost posebnih znakov; namesto tega se posebnosti v izgovoru razberejo iz posebnih črkovnih sklopov ali njihovega položaja v besedi, včasih tudi z leksikalnim vedenjem.

11 Omenjene stopnje branja bi lahko imenovali *črkovno, *razgledno in *uvidno branje. Z zvezdico pred besedo označujem pojme (in predlog njihovega poimenovanja), s katerimi bi lahko strnili in tako olajšali obravnavo problematike prevzemanja tujega v zapisu in izgovoru. V ta namen uporabljam K za oznako nezvenečega soglasnika in V za samoglasnik.

12 Posledica je hibridni zapis, ki združuje načela transliteracije in transkripcije. Res pa je, da je težko presoditi, kdaj je razlika v glasovju tako majhna, da je slušno zanemarljiva in je zato ni treba odraziti v zapisu.

13 Čeprav je zapis v angleških besedilih in priporočilih OZN načeloma enak, pa se mi zdi izenačevanje omenjenih zapisov zavajajoče. Zapisu v angleških besedilih legitimnost namreč pogosto daje njegova mednarodnost, pri čemer pa ni vselej jasno, ali je s tem mišljena raba v več jezikih (zaradi vpliva angleške literature) ali priporočilo OZN (UNGEGN). Sam bi *mednarodni zapis uporabljal za zapise po prečrkovalnih ključih, ki jih sprejme OZN. Ta zapis je lahko povsem enak vladnemu zapisu ali zapisu v *lingui franci* (npr. kitajski pinjin za kitajščino), lahko pa se malenkost razlikuje (npr. sistem za tajščino).

2 GLOBINA KOREJSKE LATINIZACIJE

V kontekstu korejščine in njene latinizacije se pogosto trdi, da sprememba latinizacijskega ključa vpliva tudi na izgovor korejskih besed. Julijana Bavčar (2002) je tako o starem in novem zapisu otoka *Cheju* (MR) oz. *Jeju* (RR) zapisala:

[N]juni fonetični ustreznici sta *Čedžu* (stara) in *Džedžu* (nova, priporočena). V čem je kavelj? V tem, da imajo tudi Korejci nov pravopis. Tisti nogometni zanesenjaki, ki kaj dajo na hrvaške Sportske novice, so se lahko že pred časom poučili, da je korejska nacionalna akademija za jezik predlani uvedla reformo, ki je posegla ne le v zapisovanje, ampak tudi v izgovarjavo nekaterih glasov (glasovi *k*, *t*, *p* in *č* so se med drugim spremenili v *b*, *d*, *g* in *dž*).

Četudi gre za krajšo notico, je zapis v delu javnosti vzbudil predstave, da je (1) sprememba latinizacijskega ključa odraz spremenjenih pravil korejske nelatinične pisave (hangula) in/ali da je bila (2) (hkrati) izvedena (tudi) pravorečna reforma. V resnici Korejci niso posegli v pravopis, prav tako niso začeli usklajevati kultiviranega govora s pogovornim sociolektom prestolnice ali podeželskih območij, spremenil se je le latinizacijski ključ. Latinizacija je kot način občevanja Korejcev in Nekorejcev zagotovo pomembna za Korejce, a primarno je namenjena tujcem, saj Korejci svoje izreke ne prilagajajo latiničnemu zapisu.

To misel izkazuje Leksikon CZ 2006: 540:

Sl. izgovor in podomačevanje nekaterih transkribiranih korejskih črk in črkij (za poševnico je naveden izgovor, ki je bližji korejskemu): *ae* = *e*, *ch* = *č*, *ch'* = *č/čh*, *j* = *dž*, *k'* = *k/kh*, *ō* = *o* (izjemoma *e*), *p'* = *p/ph*, *t'* = *t/th*, *ū* = *u*, *y* = *j*, *w* = *v*). Uradno korejsko latinično prečrkovanje (črke in črkja za >), uvedeno v Južni Koreji z reformo 2000, se precej razlikuje od tradicionalnega (črke in črkja pred >), vendar na dosedanji sl. izgovor in podomačitve praviloma ne vpliva: *ch* > *j*, *ch'* > *ch*, *k* > *g*, *k'* > *k*, *ō* > *eo*, *p* > *b*, *p'* > *p*, *t* > *d*, *t'* > *t*, *ū* > *eu*.¹⁴

Iz navedenega izhaja, da je stari latinizacijski ključ (MR) primernejše izhodišče za usvajanje izgovora; s tem nikakor ne zanikam prednosti novega sistema (RR), opozarjam le na to, da ga je treba obravnavati skupaj s pravili za korejski izgovor, kar velja tudi za MR, a zaradi upoštevanja korejskih prilikovanj in večje skladnosti z evropskimi pisavami pri razmerju črka – glas v manjši meri. Uredniki Chosunilba (2000) so tako ob objavi novega latinizacijskega ključa izrazili dvom o primernosti vseh novih rešitev, vendar sklenili, da je ključna vendarle ustaljena raba.

Kot ugotavlja Fouser (1999: 151, 169), je vprašanje najprimernejšega načina latinizacije družbeno vprašanje velike simbolne vrednosti, »jezikovni nacionalizem« oz. abecedna vojska med internacionalistično usmerjenimi jezikoslovci, ki upoštevajo zlasti (ameriško) angleško izreko oz. izgovorno uresničitev korejskih besed, in konservativci, ki se zavzemajo za MOE 1959, kot skrajnima poloma javne razprave. Fonetični in tehnološki (dostopnost znakov v urejevalnikih

¹⁴ To navodilo sicer ne obravnava različice navedenih soglasnikov v medglasju: *p* → *b* [b], *t* → *d* [d], *k* → *g* [g], *ch* → *j* [dž] (McCune – Reischauer 1939: 36–42).

besedil) očitki so tako v veliki meri osnovani tudi v iracionalnem, zlasti v zavedanju narodnega in edinstvenega. Hangul je vir narodnega ponosa in poseganje v hangul se pogosto razume kot poseganje v korejske notranje zadeve (Fouser 1999: 151); v tem smislu ne preseneča, da zagovarjanje latinizacijskega ključa, ki se odmika od prikaza zloga v hangulu, v Koreji ni zaželeno: gre za občutek ponovljenega vzorca odnosa s Kitajsko in njen večstoletni kulturni kolonializem na Korejskem polotoku.

Gotovo pa je lahko usklajenost izgovornih rešitev za kak jezik z obravnavo univerzalnega nabora fonetičnih uresničitev le prednost. S tega stališča je smiselno, da se ista fonetična lastnost enako obravnava pri vseh jezikih, ki jo izkazujejo.¹⁵

Na tem mestu je treba poudariti še dvojje: da pri obravnavi latinizacije zapis ni nespremenljiva premisa, kakor ga sicer obravnavamo zaradi fiksacije oblikovanosti v danem časovnem trenutku, temveč je potrjen spreminjanju v okviru dogovora med upoštevnimi skupnostmi glede na podane argumente¹⁶ in da zapis tako kot jezik lahko obravnavamo v okviru zvrsti in posebnih funkcij v razmerju do naslovnika. Pravno veljaven in zavezujoč je predvsem zapis v uradnih dokumentih, drugi poskusi monopolizacije ali finančnega ovrednotenja in predpisa/prepovedi rabe posamezne oblike pa so sporni; z jezikoslovnega stališča ni dobro, če se za javnost določijo po partikularnih ali izključevalnih mednarodnih dogovorih, zlasti če se je kak izraz v rabi že ustalil. Izhajati je treba iz želje avtorja, kaj in kako hoče povedati oz. kako naslovnik kaj razume in kaj sliši.

Vprašanje izreke kot nakazano ni edina dilema pri prevzemanju iz korejščine. Zaradi več posebnosti, tako kulturnozgodovinskih kot političnih, presega jezikovni okvir in se kaže kot primerno torišče za razpravo o prevzemanju in obravnavo tujega občno- in lastnoimenskega gradiva sploh, začenši s proučitvijo primerne stopnje pisnega in govornega podomačevanja.

3 OKOLIŠČINE VARIANTNEGA ZAPISA

Pisava je zunanja in otipljiva manifestacija kulturnih vzorcev. Odločitev za neki zapis torej hkrati pomeni odločitev za določene kulturne vzorce, saj prenos teh iz nekega okolja v drugega očitno poraja več vprašanj, kot jih rešuje. Tako bi zapis v latinici lahko samodejno pomenil zaporedje *ime in priimek* ter dogovorjeni način

15 To ne vpliva na posamezne ustajene podomačitve. Zavestna posebna obravnavo jezikov z zgodovinskimi stikom s slovenščino je mogoča, a se mi ne zdi v celoti smiselna.

16 Od sprejetja uradne latinizacije leta 1948 jo je Južna Koreja do vključno leta 2000 še trikrat spremenila, pri čemer menjava ni bila vselej dosledna ali celovita niti povsem usklajena z mednarodno skupnostjo. Če upoštevamo, da Severna Koreja še vedno uporablja v osnovi starejšo različico latinizacije, sistem zapisovanja torej ne more verodostojno odražati jezika kot takega, ampak to opravlja le izgovor – ta se je od zadnje večje pravopisne reforme leta 1933 le malenkostno spremenil (McCune – Reischauer 1939: 46–49, tudi 5–6, 15, 43; Holstein 1999: 2), brez vpliva na knjižni jezik, zato je izvirno pravorečje edina logična referenca pri reprodukciji izgovora. S stališča razvoja je jezik primarno govor, sekundarno zapis (prim. Dovjak 2019).

označevanja fonetičnih pojavov, kot so zvanečnost ali pridih. Takšno naziranje bi bilo smiselno in dosegljivo, če bi pisavo lahko dojemali zgolj kot sredstvo oz. način za prenos misli. V resnici pa so znaki močni simboli, ki jih povezujemo z zgodovino kulture, ki jih je ustvarila. Latinica tako inherentno izraža evropski ekspanzionizem oz. kolonialnoimperialistične težnje v preteklosti. Latinizacija pomeni odreči se delu lastne samobitnosti – odločitev zanj pa se lahko interpretira različno: kot pogumna odločitev, ki izraža narodno samozavest in zavest o kulturni veličini in neodvisnosti kljub souporabi latinice, ali pa kot znak servilnosti in nezmožnosti samopredstavitve v območju mednarodnega in priznanje lastne manjvrednosti.

Omenjena konotativnost pisave pa je v nasprotju s temeljnim prevodoslovnim načelom, ki pri beročem želi vzbuditi predvsem občutke in odzive, ki jih pri rojenih govorcih budi izvirno besedilo. V zvezi s podomačevanjem Mateja Petrovčič za kitajščino (2009: 18–19) ter Iva Ziraldo in Jasmina Krofič za korejščino (2013: 78–79) razločujejo tri stopnje prevzemanja.

Jezik in zvrst	Prva raven	Druga raven	Tretja raven
Kitajščina	Primarno: kitajske pismenke Sekundarno: pinjin z naglasnimi (tonemskimi) znamenji	Pinjin brez naglasnih (tonemskih) znamenj	Nadomestno ali prevedeno ime
Korejščina	hangul	Več možnosti: uradna oblika imena, MR, RR	Prečrkovanje ali prevedeno ime
Besedilna zvrst	Znanstvena besedila, slovarji in učbeniki	Uradovalna in pravna besedila; strokovna besedila, citatni zapis osebnih in stvarnih lastnih imen, zapis zemljepisnih imen v atlasih	Poljudna, nestrokovna, leposlovna (predvsem mladinska) besedila, zlasti pri občnih besedah.

Tovrstna opredelitev natančneje določa sprejemljivost podomačevanja glede na zvrst, torej potrebe in vedenje udeležencev sporazumevanja. Kaže, da pri prevzemanju v citatni ali podomačeni obliki ne gre za napačno ali pravilno, pač pa za prilagajanje nekaterim znotraj- in zunajjezikovnim okoliščinam. Kljub temu se ne moremo izogniti misli, da takšna obravnava utrjuje dvojničnost in tako ohranja zmedo ali je zaradi razlikovanja med naslovniki na podlagi izobrazbe celo diskriminatorna. Pojavlja se tudi vprašanje natančne ločnice med zvrstmi, sploh ker s spletom dostop do strokovnih in drugih besedil postaja vse bolj odprt tudi za nestrokovnjake oz. nejezikoslovce.

Če posamezne jezikovnofunkcijske zvrsti opredelimo po ključnosti Jakobsonovih jezikovnih funkcij, vsa besedila, ki si za neposredni cilj upovedovanja ne jemljejo dane predmetnosti, ampak ta v besedilu nastopa le kot ponazoritev (kot primer, ki popestri in poživí, ni pa nosilec pomena sam po sebi), zaradi osrediščenosti na druge probleme ali zaradi pomenske redundantnosti, nastale z uporabo

nejezikovnih znakov, zmanjšujejo potrebo po natančnosti reprezentacije in interpretacije ponazarjalne predmetnosti. Iz tega izhaja, da so odstopi od norme v leposlovnih, publicističnih, promocijskih in praktičnosporazumevalnih besedilih (dodajmo še oblikovno merilo kratkosti: napisi, letaki, zgibanke, podnapisi, napisi k slikam, naslovi) pogostejši in tudi sprejemljivejši oz. jih je mogoče obravnavati v okviru sopomenskosti. Nasprotno pa izobraževalna besedila v širšem smislu, tj. šolska, poljudnoznanstvena, strokovna in znanstvena, težijo k natančnejšemu, doslednemu, citatnemu podajanju predmetnosti. To velja tudi za navajanje in sklicevanje.

4 PREDLOGI ZA PODOMAČEVANJE

Ob ustaljenih prostih oblikah¹⁷ najbolj razširjeni načini latinizacije korejščine temeljijo na McCune-Reischauerjevi transkripciji (MR) in na prečrkovanju južnokorejskega ministrstva za izobraževanje (MOE) s konca petdesetih let 20. stoletja; na slednjem je osnovana tudi reformirana različica (RR), zdaj edina uradno v rabi za zemljepisna imena v Južni Koreji.

Zvočna podoba tujega imena je pomemben, tudi estetski dejavnik besedila, zato odločitev Ive Ziraldo in Jasmine Krofič za prečrkovanje pri korejskih imenih ne preseneča, zlasti upošteva vzporedno rabo prosto latiniziranih oblik, ki otežujejo razbiranje izvirnega izgovora (⟨ou⟩ v imenu *Young* se tako npr. bere kot [Λ/ɔ], ⟨u⟩ v imenu *Sung* pa kot [u] ali [Λ/ɔ]¹⁸) ali pa so se eksofoni že povsem uveljavili (zlasti imena velepodjetij). Mateja Petrovčič (2009: 18) zato predlaga vzporedni zapis, pri čemer se sistemska oblika podaja na prvem mestu, v rabi najpogosteje izpričana pa v oklepaju.

Razprava o podomačevanju je nujna, tudi če bi popolnoma opustili podomačevanje v pisavi – ostaja namreč vprašanje izgovora: do kolikšne mere slediti izvirnemu izgovoru oz. ali sprejeti ustaljen izgovor v angleščini (*Rhee* se po južnokorejsko izgovori [i], po »angleško« pa prebere [ri]). Kljub načelni težnji po približevanju izvirni izreki vseh glasov iz več razlogov ni mogoče popolnoma reproducirati (za slovensko govoreče so tu težavni glasovi, ki jih v RR označujejo ⟨b⟩, ⟨d⟩, ⟨g⟩, ⟨j⟩ v vzglasju, saj smo jih doslej sprejemali kot nezveneče in k takemu izgovoru tudi težijo,¹⁹ napeti ⟨pp⟩, ⟨tt⟩, ⟨kk⟩, pridihnjeni ⟨p⟩, ⟨t⟩, ⟨k⟩ in ⟨ch⟩, zlasti pred sprednjimi glasovi, ter samoglasniki ⟨wi⟩, ⟨oe⟩, ⟨eo⟩, ⟨eu⟩, ⟨ui⟩). Okrnjenost citatnega izgovora velja

17 S prosto obliko je v prispevku označen zapis, ki ni podprt s katerim izmed sistematičnih prečrkovalnih ključev, temveč izhaja iz prevzemanja angleškega zapisa zlogov in besed, ki so glasovno blizu korejskemu izvirniku (*Park* [pa:k] za *Pak* (MR) oz. *Bak* (RR) [pak]). Kljub temu zaradi jasnejše reference med zgledi uporabljam proste zapise in zapise v RR s spleta.

18 Gre za t. i. temni *o*, fonem polglasniku bližajočega se *o*. V južnih narečjih se izgovarja nezakroženo in bolj sredinsko, v severnih pa zakroženo in precej nizko, zato je podoben slovenskemu širokemu *o*. Pogosto se označuje tudi z ⟨ə⟩ (Fouser 1999: 155).

19 Interpretacijo zvenečnosti na podlagi jakosti artikulacije in pridišnosti pojasnjuje Šuštaršič (1990: 152).

tudi za jezike s širšim naborom fonemov kot slovenščina, npr. za angleščino, ki ima težave pri prevzemanju ozkih enoglasniških *e* in *o* (prim. *Bled*, *Osaka*). Težava pri korejščini je, da njenega glasovja zaradi globokega zapisa v hangulu (oz. več razmeroma zapletenih prilikovanj)²⁰ in obstoja prostih oblik ni mogoče podati v preprosti preglednici po načelu črka – glas, pač pa jih je treba ob dodatnih pojasnilih obravnavati glede na položaj v zlogu: vzglasje, medglasje, izglasje, pri čemer se medglasje razume kot izglasje zloga pred samoglasnikom ali vzglasje zloga za samoglasnikom (odprti zlog) ali zvočnikom. Vsaka poenostavitev sistema podajanja razmerij neogibno privede v poenostavitev položajnega nabora glasov, s tem pa se oddaljuje od svojega smotra jasnega in hitrega priučevanja pravilnega izgovora.

Natančen predlog glasovnega domačenja korejskih glasov v slovenščini sta podali prav Iva Ziraldo in Jasmina Krofič (2013: 80, 81), pri čemer pa nista sledili Leksikonu CZ 2006: 540.²¹ Po RR uvajata črke za zveneče glasove za zapis vzglasja (*zapis BDG nam. *zapisa PTK), nezveneče pa za zapis izglasja in pridihnenih glasov (podobno po RR predlagata prevzemanje Ξ kot /r/ v vzglasju in /l/ v izglasju), napete glasove ⟨pp⟩, ⟨tt⟩, ⟨kk⟩ bi prevzemali enojno²² kot ⟨p⟩, ⟨t⟩, ⟨k⟩ in ne kot podvojitev na zlogovni meji, kot bi predvidevali iz umanjkanja posebnih napotil v geslu pri Sovi. Opozarjata na položajno varianto ⟨s⟩ [š] pred ⟨i⟩ »ali v kombinaciji *z ja* (ㅈㅏ), *jo* (ㅈㅑ), *ju* (ㅈㅓ), *je* (ㅈㅓ)«, ne pa tudi pred ⟨oe⟩ in ⟨wi⟩. Zanimiva je predvsem obravnava zlitnika ㅈ kot ⟨dz⟩ (severnokorejski izgovor?), ker nasprotuje doslej ustaljenemu zapisu ⟨č⟩ ali ⟨dž⟩, ki je skladen tudi s prečrkovanjem v cirilico ⟨ч⟩ oz. ⟨дж⟩ ali ⟨чж⟩ in je logičen približek alveopalatalnih [tʃ] oz. [dʒ]. Vendar pa takšen odmik ne preseneča glede na pogostnost alofonske (položajne) realizacije. Na zahtevnost takšnega celostnega pregleda kaže, da se poleg predlagane podomačitve z ⟨dz⟩, npr. *Dzanghva* za *Janghwa* (RR), v besedilu pojavljajo tudi [čebol] za ⟨jaebol⟩, [džamo] za ⟨jamo⟩ in [sodžu] za ⟨soju⟩ (2013: 73, 78, 79). Pri samoglasnikih ne podajata razlike v kakovosti, ⟨eu⟩ sprejemata kot ⟨u⟩, ⟨ui⟩ kot ⟨i⟩, ⟨oe⟩ kot ⟨ve⟩, ⟨wi⟩ kot ⟨vi⟩.

20 Le nekaj je takih, ki so skupne tako slovenščini kot korejščini: nevtralizacija v izglasju, labializacija glasu *n* pred ustničniki in deloma diftongizacija kot način zapiranja zeva. Korejščina sicer pozna še progresivno prilikovanje po zvenečnosti, ozvenenje med samoglasnikoma ali zvočnikom in samoglasnikom, vezanje (KVK-V → KV-KV), aspiracijo ob *h* (*hp*, *ph* ... → *ph* ...), palatalizacijo zobnikov in alveopalatalizacijo sičnika pred sprednjimi samoglasniki, regresivne nazalizacijo (*pn/m/r*, *tn/m/r*, *kn/m/r* → *mn*, *nn*, *ngn*), lateralizacijo (*lr*, *ln*, *nl* → *ll*), dekoronizacijo (*tp*, *tk* → *pp*, *kk*), spirantizacijo (*ts* → *ss*), tenzifikacijo za nezvenečim nezvočnikom ali v drugem delu zloženka, krčenje samoglasniškega sklopa kot način zapiranja zeva, omejeno vokalno harmonijo, različen izgovor končajnega soglasnika pri izpeljavi in v skladenjskem nizu (McCune – Reischauer 1939: 16, 22–23, 36–42; Kim 1987: 883–890; Yu Cho – Iverson 1997: 694, 696–687, 700–701, 712–714; Lee – Ramsey 2000: 61–82; Sohn 2001: 144, 154, 166–167, 175, 190; Gim 2007: 26–27, 53, 64; Ahn 2009: 29, 33, 44–45, 79–80, 147, 174–180; Yu Cho 2016).

21 Pravopisna komisija pri SAZU in ZRC SAZU je 7. 2. 2018 objavila priporočila (Predlog PK 2018), usklajena z Oddelkom za azijske študije Filozofske fakultete v Ljubljani, v katerih predlaga zapis BDG, večnaglasnost in ohranjanje širine, stalnost branja [s] ne glede na položaj.

22 Verjetno tu sledita pravopisni (SP 2001) obravnavi dvojnih oz. dolgih soglasnikov v členih 1088, 1092, 1121 in 1123

5 VPRAŠANJA IN SKLEPI

5.1 Težave pri enotnem latiničnem zapisu korejščine:

- 5.1.1 družbenopolitični položaj: obstoj dveh držav istega naroda (jezik s policentrično normo) in pobuda OZN, da se državi poenotita o skupnem sistemu latinizacije;
- 5.1.2 neenotna obravnava lastnih imen (zemljepisna, osebna, stvarna) znotraj Južne Koreje;
- 5.1.3 svobodna izbira latinične oblike lastnega imena v dokumentih (potni list) in pobude za večjo enotnost lastnih imen (namera o standardizaciji priimkov, NIKL 2015);
- 5.1.4 nejasnost, ali so osebna lastna imena v angleških medijih pisana skladno z zapisom v potnem listu ali pisno prilagojena za lažje branje;
- 5.1.5 struktura osebnih imen v Koreji se spreminja (opuščanje izročila iz dveh kitajskih pismenk ali generacijskega imena);
- 5.1.6 Korejci se Zahodu prilagajajo z evropskim zaporedjem *ime in priimek* ter privzemom angleškega/krščanskega imena za občevanje s tujci (npr. pianistka *Yeol Eum Son*, drsalka *Yuna Kim*, pevka *Sumi Jo*, pevka *Jennie Kim*, igralka *Yunjin Kim*; igralka *Bae Suzy* nam. *Bae Su-ji*; glasbenik *Psy* nam. *Ssai*);
- 5.1.7 pri zgodovinskih imenih je za večjo enotnost potrebna izbira reprezentativnega imena v nizu imen npr. vladarjev;
- 5.1.8 pregibanje osebnih imen (upoštevanje in interpretacija členov 854–860 Slovenskega pravopisa 2001);
- 5.1.9 skromen nabor ustaljenih prevzetih besed v slovenščini, večina teh pa temelji na poenostavljenem MR (*kimči* < *kimch'i*, *tekvondo* < *t'aekwondo*, *Pusan* < *Pusan*, *Pjongjang* < *P'yŏngyang*) ali posebni obliki (*Seul*);
- 5.1.10 manjša intuitivnost zapisa RR v primerjavi z MR za prosto branje: slovenskemu čutu nasprotujoči zapis zvanečnosti (zapis črk za zvaneče glasove v vzglasju, čeprav se v izoliranem okolju berejo bližje nezvanečim glasovom), nasprotje po priidihu označeno kot zvanečnostno nasprotje, globlji zapis (*si* nam. *shi*, *wo* nam. *weo* oz. *wŏ*, *ui* nam. *eui* oz. *ŭi*);
- 5.1.11 slovenščina se glasovno lahko razmeroma dobro približa izvirnemu izgovoru, razen pri napetih glasovih, zaradi posebnosti slovenske abecede pa samoglasnikov ne more natančno podati brez ločevalnih znamenj, zato obstaja velika verjetnost, da se bo uveljavil ozki izgovor namesto širokega; tak izgovor spodbujajo tudi načela prevzemanja (SP 2001, člen 222).

5.2 Pojasnila in predlogi

Zelo pomembna je jasna opredelitev sistemov v rabi kot izhodišč za obravnavo v slovenščini in obravnava besedja v več skupinah: s stališča občnosti in lastnoimenskosti (znotraj te zemljepisna, stvarna in osebna imena), frekventnosti in izrednega družbenokulturnega pomena, zgodovinskosti in sodobnosti. Odločitev za pisno domačenje zahteva celosten pretres vseh zgornjih vprašanj v smislu poenotenja in morebitne ohranitve posameznosti kot razločevalnih znamenj, hkrati pa skoraj v celoti samodejno opredeljuje tudi način izgovora; odločitev za ohranitev uveljavljenega ali privzem standardiziranega vladnega zapisa pa zahtevata uskladitev razmerij črka – glas in njegovo uzaveščanje v javnosti.

- 5.2.1** Zaradi razdeljenosti na dve državi se knjižna standarda razhajata v besedju in glasovju. Imensko gradivo bi bilo smiselno obravnavati po enakih načelih za obe državi. To narekuje dosledno podomačevanje ali dosledno rabo vladnega sistema obeh Korej (kar bi pomenilo, da južnokorejska mesta pišemo po RR, severnokorejska po MR, osebna in stvarna lastna imena pa po obliki v uradnih dokumentih). Zaradi vpliva Južne Koreje in angleščine (6. maja 2011 je BGN/PCGN na Dunaju RR sprejel za uradni zapis zemljepisnih imen v angleščini – Chosunilbo 2011; RSK 2011: 1) je korejsko kulturno izročilo na spletu dostopno pretežno v RR, enako velja tudi za podatke o Severni Koreji,²³ to pa zmanjšuje enakost obravnave obeh vladnih sistemov in napeljuje k poenotenju na ravni pisnega domačenja ali vsaj k večji ločitvi zgodovinskih in kulturoloških izrazov ter lastnoimenskega fonda, predvsem osebnih imen. Da bi se ohranila enovitost korejskega knjižnega jezika, bi se morala preostala imena, ki bi se prevzela v uveljavljeni tuji obliki, izgovarjati približno izvirni izreki, kot razločevalni znak ali posebnost pa bi se lahko ohranile najočitnejše nadnarečne razlike severne korejščine, npr. [r] v vzglasju in [n] pred svetlimi dvoglasniki (jotiranim samoglasnikom), izgovor zlitnika kot [c], pogosta ohranitev jezičnika za zapornikom ali nosnikom in umanjkanje palatalizacije zobnika pred [i] itd. (severnokorejsko mesto 라선 se npr. v južni korejščini izgovarja [nason], v severni pa [rason], podobno 장림 v južni korejščini [čangnim], v severni bliže [cangrim], 신의주 v južni korejščini približno [šinidžu], v severni bliže [sinidžu]).

- 5.2.2** Neenoten zapis osebnih lastnih imen (*Mun Dže In : Bong Joon-ho : Jo Sumi : Kim YoungSoo*) v slovenščini zaradi načelne tradicije podomačevanja in ločenega zapisa osebnih imen (*Kim Il Sung*) deluje moteče, kot napaka. Res pa takšen zapis prinaša posebne prednosti v smislu identifikacije posameznika in vzpostavljenenanašalnosti med pojmom in poimenovanjem. Dobro bi bilo torej zapis imen

²³ Vendar pa Googlovi zemljevidi za Severno Korejo ponekod ohranjajo znak *ŏ*, značilen za MR, nekatera mesta pa podomačijo po slovensko (*Pjongjang*). Googlov prevajalnik prav tako lepo prebere besede, zapisane v MR, upošteva zgradbo zloženk, preseneča pa, da niz *geo* v RR prebere kot [džo]. Preizkus je bil uporabljen z zvezo *kugŏŭi romacha p'yogibŏp* (MR) oz. *gugeoui romaja pyogibeop* (RR).

usklajevati v okviru širše obravnave tudi drugih jezikov. Pri zemljepisnih in stvarnih lastnih imenih se prav tako pojavlja dvojnost pri zapisu vezaja in od tega odvisnega prilikovanja zaradi stika z občnoimensko sestavino (npr. *ri* 'vas', *san* 'vrh, gora'; pri korejskih latinizacijskih ključih načeloma velja, da se glasovi ob vezaju transliterirajo, ne transkribirajo). Vprašanja navedbe občnoimenske sestavine, njenega prevoda ali obojega se Predlog PK (2018) dotika, a ni jasno razviden (*Bongpyeong-myeon* → *Bongpyeon*, vendar *Chungcheongbuk-do* → *provinca Severni Chungcheong-do*). Bolj praktično je uporabljati ime brez tujejezične občnoimenske sestavine in to prevesti. Sicer pa je smiselna različna obravnava lastnih imen po pomenskih skupinah: ob občnih besedah se podomačujejo tudi zemljepisna (smiselni eksonimi so vsaj najvišje upravne enote s prestolnicami in večjimi mesti, gorovja, gore, reke, jezera, jame, ognjeniki in druge znamenitosti) in nekatera osebna (zgodovinska in vrhovne avtoritete, zlasti v politiki in verskih skupnostih). Stvarna lastna imena naj ohranjajo latinizacijo v logotipu, saj tega sprejemamo z grafično podobo tržnih znamk (*Daewoo*, *Hyundai*, *Samsung*) in ga po črki podomačujemo v izgovoru ([dajvú], [hjúndaj], [sámsung] nam. [tê(ǔ)u], [hjônde], [samsôŋ]);²⁴ to velja zlasti za otipljive izdelke, manj pa za imena časopisov in knjig, filmov, pesmi in drugih umetnin. Te se lahko prevajajo ali pa pišejo citatno, saj so nekatere že same po sebi večjezikovne (prim. naslov pesmi *Gangnam Style*). Imena uradov, ustanov in drugih podobnih enot se prevajajo po smislu.

5.2.3 Možnost naknadnih sprememb pri zapisu osebnih lastnih imen kaže, da pri tem vprašanju zapis ni merodajen, pač pa se moramo posvečati izvirnemu izgovoru, ki bo ostal enak tudi po morebitni spremembi (standardizaciji). V danem primeru je fiksiran govor in ne zapis. V tem pogledu pa je zanimiva obravnava sintagme priimka in rojstnega imena, saj se rojstno ime izolirano lahko izgovarja drugače. MR in RR zato oba dela transkribirata posamez in prilikovanj na njuni meji ne nakazujeta (McCune – Reischauer 1939: 52).

5.2.4 Temeljno izhodišče za domačenje je zavračanje prostih ali tujih standardiziranih oblik namesto izvirnih (t. i. prečkvalni ovinek), saj te povečujejo možnost odmiika od izvirne izreke (prim. zlasti proste zapise glede na slovensko podomačitev: *Rhee*, *Lee* nam. *I*, *Woo* nam. *U*, *Young* nam. *Jông*, *Park*, *Back* nam. *Pak*, *Paik* nam. *Pêk*, *Sohn* nam. *Sôn*, *Sur* nam. *Sô*, *Zina* nam. *Čina* ipd.). Vpliv ustaljenih podomačitev, ki se odmikajo od izvirne izreke, na nove prevzete primere se zaradi malo zgledov zdi zanemarljiv. Glede na omejene zmožnosti neposrednega informiranja v novinarstvu je pričakovano načelno stališče, da poročevalci zaupajo tujim medijem, da uporabljajo uradno obliko imena, za uveljavitev zapisa po izgovoru

²⁴ Navedena imena so prosto latinizirana, prirejena za angleške bralce, imena *Kia*, *Lotte* in *SSangYong* pa so zapisana sistemsko po latinizacijskem ključu (dvozačetniški *Y* je grafična in ne prečkvalska prvina). Zanimivo je še kratično ime *LG*, nastalo je z združitvijo korejskih podjetij *Lucky* (izvirno ime sicer *Lak Hui* (RR), a se je uveljavil prosti zapis z angleškim homonimom) in *Goldstar*.

pa bi morali tudi prepoznati zapis, ki z obliko po latinizacijskem ključu ni skladen. Prevajalci leposlovja, sploh neposredno iz korejščine, po lastnem občutku o najprimernejšem učinku ime prevedejo ali podomačijo (oz. podajo sistemski zapis v katerem drugih latinizacijskih ključev, ki naj bo jasno naveden). Na problematičnost argumenta potnega lista kaže primer ob okužbah z virusom SARS-CoV-2 v Južni Koreji, ko so mediji poročali o ukrepih namestnika ministra za zdravje. Poleg različice *Kim Kang-lip* je na spletu zaslediti še *Ganglip Kim* (LinkedIn; WHO 2017, verjetno tudi Lee 2012), *Kim Kang-rip* (Kim 2020; Park 2020) in *Kim Gang-rip* (Noh 2020), pa tudi *Kim Kang-pip* (Young 2020). Včasih se več oblik pojavi v istem besedilu ali pa pri istem časniku, čeprav gre za visokega korejskega funkcionarja, o katerem poročajo korejski mediji v angleščini.²⁵

5.2.5 Glede na to, da se v Koreji opušča tradicionalni kitajski način poimenovanja, po katerem je rojstno ime sestavljeno iz imena posameznika in generacijskega/rodovnega imena (po funkciji podobno očetnemu imenu v ruščini), enakega za vse sorojence oz. rod (zaporedje teh imen pa ni trdno določeno), in se nadomešča z izvirnimi dvozložnimi, pojmovno enotnimi imeni iz občnih besed, lahko tudi tujimi (npr. vietnamskimi),²⁶ je smiselno upoštevati napotilo južnokorejskega inštituta za korejski jezik, naj se rojstno ime piše skupaj (NIKL 2015).²⁷ Tradicijo ponazarja priljubljeno ime [hadžun] (prosti zapis *Ha-joon*, RR *Ha-jun*), ki ga sestavljata dve sinokorejski besedi oz. pismenki *ha* 'poletje, velik' in *čun* 'dar, lepota, postavnost', ali deško ime [čhangmin] (prosti zapis *Chang-min*, RR *Chang-min*), ki ga sestavljata besedi *ča* 'svetel, jasen' in *min* 'klen, žadast' (Ladner 2018), sodobna korejska imena (v RR) pa *Bora* 'vijolična', *Haneul* 'nebo', *Iseul* 'rosa', *Nari* 'lilija' (Campbell 1996). Pisanje skupaj utemeljuje tudi sklanjanje zgolj v zadnjem delu rojstnega imena.

5.2.6 Pri kitajskih in korejskih imenih se je uveljavilo sinotipično zaporedje priimek in ime. Takšno zaporedje iz spoštovanja lahko ohranjamo, zlasti pri avtorskih besedilih, pri povzemanju tujih medijev pa sinotipični vrstni red ni več samoumeven (prim. Unescovo obvestilo, v katerem se umetnik navaja kot *Hwang Ran* in *Ran Hwang* v isti objavi (Unesco)); to velja še zlasti pri tujih državljanih korejskega rodu (prim. Chosunilbo 2018, kjer je ameriška novinarka *Eun Yang* že napisana evrotipično). Pri novinarskih besedilih je treba opomniti še na enotno obravnavo imen določenega tipa, na kar ima precejšen vpliv dosledna raba evrotipičnega zaporedja, zlasti v seznamih, pri nekaterih športnih zvezah. Nekateri avtorji se odločijo za dvotirnost navedb: v jedrnem besedilu uporabljajo sistemsko ime (npr. RR,

²⁵ Prim. podobne težave v slovenščini pri imenih *Mar(i)jan*, *Dam(i)jan*, *Bošt(i)jan*, *Počivalšek* – *Počivavšek*, upoštevanje mehkega *č*, poslovenjenega zapisa izvorno nemških priimkov ipd.

²⁶ Pri novih imenih ne gre le za sproščenost in svetovljanskost, ampak so povezana tudi s priseljevanjem tujcev in ustvarjanjem narodnostno mešanih družin ter posvajanjem otrok.

²⁷ Ob zadostnem védenju bi vezaj ohranili pri zapisu rojstnih ime po tradicionalnem vzorcu, pri sodobnih, enobesednih različicah pa bi ga izpustili.

sinotipično), v opombah oz. sklicih pa ustaljeno, prosto različico (prim. Michishita 2010: XV, XVI). Treba pa je opozoriti, da pri Japoncih in Madžarih vrstni red zelo pogosto obračamo. Ob vezaju kot znaku rojstnega imena se zato pojavlja tudi zapis priimka z velikimi tiskanimi črkami ali verzalkami.

5.2.7 Kralji in drugi pomembni dostojanstveniki imajo več imen (rojstno ime, ime, ki so jim ga vzdeli ob razglasitvi za kralja doma ali v tujini, psevdonom, posmrtno oz. svetiščno ime (angl. *temple name*)). Za jasnost navedb je smiselno opredeliti tudi okoliščine rabe posameznih imen (podobno kot za evropske vladarje in njihove naslove sledimo tradiciji),²⁸ sicer pa uporabljati le najvišji naslov in podomačeno ime (*Sêdzong Veliki* in ne *Saejōng* (MR) ali *Saejeong* (RR)).

5.2.8 Po izročilu se korejska imena, tako kot kitajska (ne pa tudi japonska), pregibajo le v zadnjem delu: *Kim Il Sung*, *slika Kim Il Sunga* (ne *Kima Ila Sunga*). Medtem ko pri kitajskih imenih tovrstno pregibanje lahko razlagamo z občasnim strnjenim pisanjem (*Čankajšek* < *Čang Kaj Šek*), pri korejskih imenih to ni tako jasno, saj jih pišemo narazen (a obstaja prepričanje, da pregibanje enozložnic zveni nenavadno ali celo »neblaglasno«). Vendar že SP 1962 (§ 65/8–9, str. 64) dopušča sklanjanje v obeh delih (kitajsko ime *pri Sunu Jat-senu*), saj k temu navaja pregibanje izločenih imenskih delov (govor *Kima* in govor *Kim Il Sunga*). Takšno rabo izkazujejo tudi nelektorirana besedila, a je zaradi § 857 SP 2001 v javni objavi navadno odpravljena. Nobenega razloga ni, da se ta univerzalni pregibalni vzorec za osebna lastna imena ne bi uveljavil tudi za kitajska in korejska. Kot mogoč kompromis se ponuja način, uporabljen v knjigi *Stari, kje je film?* (Rugelj – Štefančič jr. 2006), po katerem se pregibata tako priimek kot dvozložno rojstno ime (kot *film Parka Chan-wooka*).

5.2.9 Nabor iz korejščine prevzetih besed v slovenščini je omejen po obsegu, še bolj pa po vsebini in ustaljenosti. Zapis je nedosleden, kar je v veliki meri posledica posrednega prevzemanja iz različnih virov in pomanjkljivega, nesistematičnega pregleda in uskladitve na ravni izdaje. Težavno je določiti tudi ustaljeno izrazje – v ta namen bi morali natančneje opredeliti splošna merila ustaljenosti (npr. določiti referenčna dela, datum in obseg pojavitev), še lažje pa jih objektivno določiti glede na zgodovinski pomen v korejski kulturi.

5.2.10 MR je bila pripravljena za zahodnjake, zato upošteva fonetiko indoevropskih jezikov. Zdi se smiselno izhodišče za podomačevalni okvir, kot ga predlagam v nadaljevanju, saj glasove in prilikovanja (gl. opombo 25) zaradi vpliva drug na drugega podaja natančneje kot RR. Nujno poznavanje korejske fonetike pri rabi RR nakazuje tudi dikcija pojasnil uradnega latinizacijskega ključa (NIKL 2015), da odstopanja od pravil odražajo posebnosti v izgovarjavi. Izrecno opozarjajo le

²⁸ Tako se Friderik Habsburški kot avstrijski nadvojvoda naslavlja *Friderik V.*, kot nemški kralj *Friderik IV.* (to ime se v slovenski literaturi pojavlja redkeje, ker se ta položaj ni tikal slovenskih dežel) in kot rimski cesar *Friderik III.* Najbolj razpoznaven je prav po slednjem imenu (prim. Leksikon CZ 1994: 289).

na sklop $\Xi \Xi$ [ll], med primeri pa med drugimi navajajo še sklope $ngr \rightarrow ngn$, $kr \rightarrow mn$; ln , $nr \rightarrow ll$ in $nr \rightarrow nn$.²⁹ Nasprotujoča je obravnava pridihja z zgledoma *japyeo* in *jiphyeonjeon*, posebnosti pri izgovoru znaka za [s] niso omenjene, vezaj se prednostno uporablja pri nekaterih skupinah imen (upravne enote). Ob tem je treba povedati, da RR natančneje loči med napetimi glasovi (KK) in sklopom dveh nezvenečih glasov (KG, v teh sklopih se drugi glas prav tako izgovarja napeto, shematično torej KKK), vendar pa MR upošteva razzvenečenje v medglasju pri tvorbi zloženek (*romacha* (MR), *romaja* (RR) 'rimska črka'). Pri MR črke za nepridihnjene glasove glede na položaj v zlogu ločujejo zveneč in manj zveneč izgovor ($b - p$, $d - t$, $g - k$, $d\check{z} - \check{c}$). Pridihnjeni glasovi se izgovarjajo kot $K + h$.³⁰ Korejski unikum – napete glasove – lahko nakažemo z donaglasitvijo (razen ustaljenih izjem bi namreč korejske besede prevzemali z naglasom na prvem zlogu, donaglasili pa bi zlog za napetim glasom, npr. ['pek'če]), sicer se berejo kot navadni glasovi, mogoča pa bi bila tudi okrepitev napetosti z izgovorom za t : ${}^t pa$, ${}^t ta$, ${}^t ka$, ${}^t \check{ca}$ (ali ${}^t ca$), vendar s , $\check{s}$. Navadni korejski s je bliže izgovoru [sh] oz. [ʃh] pred sprednjimi samoglasniki, kar bi tudi v pisavi razlikovalo med navadnim in napetim izgovorom (vendar pa je malo verjetno, da bi se takšen izgovor uveljavil). Zaradi palatalne narave korejskega $\check{s}$ bi za njim lahko ohranili jotovski element dvoglasnikov. Tudi druga prilikovanja soglasnikov, ki se jim glasovno lahko približamo v slovenščini, bi bilo v transkripciji smiselno prikazati (palatalizacija [t], [d], [tʰ] → [č]; premene izglasnega s ipd.). Pri samoglasnikih bi bilo smiselno ohraniti širino z naglasnim znamenjem (strešica nad o in e), za ⟨ui⟩ pa v vzglasju in za ⟨h⟩ tudi polglasnik (v zapisu e s krativcem). Korejski polglasnik ⟨eu⟩ lahko prevzemamo z [u], kakor je bilo med lektorji v navadi, bliže korejskemu glasu pa bi bilo prevzemanje z [i] (VSL 2005, gesli *Hamhŭng*, *Hŭngnam*), sploh za ustničniki. Za ⟨eo⟩ predlagam [o] in ne [a]. Podomačevanje teh dveh glasov je treba urejati skupaj, saj sta si fonetično razmeroma blizu. Dvoglasniki z dvoustničnim drsnikom bi se po kitajskem zgledu pisali oz. izgovarjali z nenaglašenim ⟨uV⟩, kar bi preprečilo zobnoustnični izgovor (manj dvoumen pa bi bil zapis z ⟨w⟩). Zavzemam se za vzporeden prikaz uradnega zapisa in dejanskega izgovora (o vrstnem redu odloča avtor oz. urednik) z mogočimi odstopi glede na jezikovno-besedilno zvrst in omejenost

29 Zadnje izjeme (⟨sinmunno⟩ → [šinmunno]) pojasnila za RR ne razložijo (NIKL 2015). Gre za pojav, da se pri izpeljavi (ne pri zlaganju) vzglasje pripone prilikuje izglasju dvozložne besede (Um 2002: 15–16).

30 Pri pridihnjenosti se zastavlja vprašanje intenzitete pridihja oz. predstavnosti znaka K^h v razmerju do K^h , torej za obstoj celo več stopenj pridihnjenosti. Dobro bi bilo ugotoviti, kako slovensko govoreči dojemamo glas K^h in sklop K^h , saj je to pogoj za rešitev vprašanja zvenečnosti. Češčina, ruščina, latvijščina, madžarščina in japonščina npr. v svojih zapisih upoštevajo položajne variante izgovora nepridihnjenih glasov (zapis PTK, tj. *Pusan*, ne *Busan*), pridihnjene pa večinoma zaznamujejo s h -jevskim glasom (gesla v jezikovnih različicah Wikipedije; Pravidla 1993). Takšne razlike za druge jezike ohranjamo tudi v slovenščini, npr. ozvenečeneje *Cušima* – *Ivo Džima* pri japonščini ([šima] 'otok') in alternacijo zapornikov s priporniki glede na položaj v besedi pri hebrejščini (SP 2001: 186). Besedišče iz gelskih jezikov tu ni relevantno, saj je bilo prevzeto prek angleščine, ki glasovnih razlik glede na položaj in pomen tu ne odraža.

s prostorom. Kadar bi se lastno ime zapisalo samo podomačeno, bi bilo na to dobro opozoriti bralca s kakim dogovorjenim znakom, ki ga bo usmerjal pri branju. Poseben znak se lahko najde v naboru neizkoriščenih znakov v urejevalniku besedil, zanj predlagam poimenovanje domačaj.

- 5.2.11** Ločevalna znamenja pogosto pogrešamo že pri slovenskih imenih (npr. za označevanje naglasa), potreba po njih je pri besedah iz tujega jezika še toliko večja, vsaj pri prikazu v enciklopedijah in leksikonih. Obravnava ločevalnih znamenj v javni rabi ni dosledna, čeprav nam to tehnika omogoča, pravopis pa nas na to načelno napotuje. V korejščini so razmeroma pogosti široki samoglasniki, ki bi jih po potrebi lahko zaznamovali s strešico. Po Predlogu PK (2018) se korejska imena praviloma prevzemajo z več naglasi; zdi se mi, da je večnaglasni izgovor tudi posledica zapisa narazen. Če bi se pri posamezni besedi uveljavil en sam naglas, širokega nenaglaščenega samoglasnika ne bi bilo treba označiti s strešico, saj je tedaj širina v slovenščini položajno predvidljiva. V slovenščini se širina v prevzetih besedah čedalje bolj uveljavlja (dvojnice *gong*, *šef*, *šok*), celo v nezadnjem zlogu (*heker*). Podobno velja za pridih, ki se obravnava kot neslovenski, čeprav se mu je mogoče fonetično približati v glasovnih zvezah *phati*, *od hiše*, *k hiši*.

VIRI IN LITERATURA

- Ahn 2009** = Sang-Cheol Ahn, *Korean Phonology*, Saffron Korean Linguistic Series, Seoul: Kyung Hee University, 2009.
- Bavčar 2002** = Julijana Bavčar, Nogomet in pravopis, *Književni listi* (priloga *Dela*) 44 (2002), št 63 (18. 3.), 3.
- Campbell 1996** = Mike Campbell, Korean Name, Behind the Name: the etymology and history of first names, 1996, <https://www.behindthename.com/names/usage/korean> (dostop 9. 3. 2020).
- Chosunilbo 2000** = [Editorial] Romanizing Korean, Opinion, Chosun Media, *The Chosunilbo*, 4. 7. 2000, http://english.chosun.com/site/data/html_dir/2000/07/04/2000070461493.html (dostop 30. 1. 2018).
- Chosunilbo 2011** = Revised Romanization Gains Global Support, National/Politics, Chosun Media, *The Chosunilbo*, 16. 5. 2011, http://english.chosun.com/site/data/html_dir/2011/05/16/2011051601129.html (dostop 30. 1. 2018).
- Chosunilbo 2018** = Korean-American Anchor to Broadcast Pyeongchang Olympics for NBC, Sports, Chosun Media, *The Chosunilbo*, 5. 1. 2018, http://english.chosun.com/site/data/html_dir/2018/01/05/2018010500980.html (dostop 30. 1. 2018).
- Dovjak 2019** = Rok Dovjak, Citatne prvine v sodobni brani slovenščini, v: *Slovenski javni govor in jezikovno-kulturna (samo)zavest*, ur. Hotimir Tivadar, Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2019 (Obdobja 38), 179–186.
- Fouser 1999** = Robert J. Fouser, Nationalism and Globalism in Transliteration Systems: Romanization Debates in Korea, *Language Research Seoul* 35 (1999), 151–177, <http://s-space.snu.ac.kr/bitstream/10371/90818/1/6.%20Nationalism%20and%20Globalism%20in%20Transliteration%20System%20%20Romanization%20Debates%20in%20Korea.pdf> (dostop 30. 1. 2018).
- Gim 2007** = Sheon-gi Gim, *Phonetics of Korean*, 2007.
- Holstein 1999** = John Holstein, The McCune-Reischauer Romanization System for Korean, *Transactions: Royal Asiatic Society* 74 (1999), 1–19.

- Kim 1987** = Nam-Kil Kim, Korean, v: *The world's major languages*, ur. Bernard Comrie, London – Sydney: Croom Helm, 1987, 881–898.
- Kim 2020** = Sehhyeong Kim, S. Korea Temporarily Bans Cruise Ships from Entering Ports, TBS, 10. 2. 2020, http://tbs.seoul.kr/eFm/newsView.do?typ_800=N&idx_800=2384367&seq_800= (dostop 9. 3. 2020).
- Ladner 2018** = Mimsie Ladner, The 9 Most Beautiful Korean Names and What They Mean, Culture Trip, 17. 4. 2018, <https://theculturetrip.com/asia/south-korea/articles/the-9-most-beautiful-korean-names-and-what-they-mean/> (dostop 9. 3. 2020).
- Lee – Ramsey 2000** = Iksop Lee – S. Robert Ramsey, *The Korean language*, Albany: State University of New York Press, 2000, https://books.google.si/books?id=NN-yIdLOkCoC&printsec=frontcover&hl=sl&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (dostop 9. 3. 2020).
- Lee idr. 2012** = Yuri Lee, Soyoon Kim, Ganglip Kim, Ethical Assessment of Nation Health Insurance System of Korea, *Asia-Pacific Journal of Public Health* 24.5 (2012), 872–879, https://www.researchgate.net/scientific-contributions/2001987450_Ganglip_Kim (dostop 9. 3. 2020).
- Leksikon CZ 1994** = *Leksikon Cankarjeve založbe*, ur. Ksenija Dolinar – Seta Knop, Ljubljana: Cankarjeva založba, 1994.
- Leksikon CZ 2006** = *Leksikon Sova*, ur. Maja Ogrizek Ljubljana: Cankarjeva založba, 2006.
- LinkedIn** = <https://kr.linkedin.com/in/ganglip-kim-2b151616> (dostop 9. 3. 2020).
- Michishita 2010** = Narushige Michishita, *North Korea's Military-Diplomatic Campaigns: 1966–2008*, London – New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2010.
- McCune – Reischauer 1939** = George McCune – Edwin Reischauer, The Romanization of the Korean Language Based upon Its Phonetic Structure, *Transactions of the Korea Branch of the Royal Asiatic Society*, 1939, 1–55.
- NIKL 2015** = Romanization of Korean: National Institute of Korean Language, 2015, https://www.korean.go.kr/front_eng/roman/roman_01.do (dostop 9. 3. 2020).
- Noh 2020** = Noh Ji-won, S. Korea to ban entry for non-Korean ship passengers, Hankyoreh (hani.co.kr), 20. 2. 2020, http://english.hani.co.kr/arti/english_edition/e_national/929027.html (dostop 9. 3. 2020).
- Omerza 1970** = Zdravko Omerza, *Uporabna fonetika*, Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1970.
- Park 2020** = Park Hyun-jung, S. Korea to divide roles for different health institutions amid coronavirus outbreak, Hankyoreh (hani.co.kr), 19. 2. 2020, http://english.hani.co.kr/arti/english_edition/e_national/928887.html (dostop 9. 3. 2020).
- Petrovčič 2009** = Mateja Petrovčič, Predlogi za zapisovanje in pregibanje besed iz kitajskega jezika, *Azijske in afriške študije* 18.2 (2009), 15–24.
- Pogačnik 2012** = Aleš Pogačnik, Glasovno domačenje lastnih imen nelatiničnih pisav, v: *Pravopisna stikanja: razprave o pravopisnih vprašanjih*, ur. Nataša Jakop – Helena Dobrovoljc, Ljubljana: Založba ZRC, 2012, 73–83.
- Pravidla 1993** = Zdeněk Hlusa idr., *Pravidla českého pravopisu: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*, Praha: Academia, 1993.
- Predlog PK 2018** = Marta Kocjan Barle idr., *Predlog za zapis in izgovor korejskih imen*, 7. 2. 2018, <http://pravopisna-komisija.sazu.si/Priporo%C4%8Dila.aspx> (dostop 8. 2. 2018).
- RSK 2011** = Romanization Syssem for Korean, *BGN/PCGN 2011 Agreement*, 2011, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/501589/ROMANIZATION_SYSTEM_FOR_KOREAN-MOCT_for_ROK.pdf (dostop 30. 1. 2018).
- Rugelj – Štefančič jr. 2006** = Samo Rugelj – Marcel Štefančič jr., *Stari, kje je film?: zgodba o korejskem filmskem čudežu*, Ljubljana: UMco, 2006 (Premiera 58).
- Sohn 2001** = Ho-Min Sohn, *The Korean Language*, Cambridge: Cambridge Press, 2001 (Cambridge language surveys).
- SP 1962** = *Slovenski pravopis*, Ljubljana: DZS, 1992.
- SP 2001** = *Slovenski pravopis*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2001.
- Šuštaršič 1990** = Rastislav Šuštaršič, Fonološko prilagajanje soglasnikov v angleških slovarskih enotah, prevzetih v slovenščino, *Slavistična revija* 38.2 (1990), 141–156.

- Um 2002** = Yongnam Um, An ordering paradox as constraint interaction: alternation of n and l in Korean, *Studies in Phonetics, Phonology and Morphology*, Iksan: Wonkwang Univeristy, 2002, 1–23, <http://roa.rutgers.edu/files/602-0503/602-0503-UM-0-0.PDF> (dostop 9. 3. 2020).
- Unesco** = Unesco: Korean Hangul alphabet inspires artwork to celebrate International Literacy Day, <https://en.unesco.org/news/korean-hangul-alphabet-inspires-artwork-celebrate-international-literacy-day?language=en> (dostop 30. 1. 2018).
- VSL 2005** = *Veliki splošni leksikon: e-izdaja*, ur. Aleš Pogačnik, Ljubljana: DZS, 2005.
- WHO 2017** = First WHO Global Ministerial Conference on Ending TB: Conference Proceedings, WHO, 2017, https://www.who.int/tb/ministerial_conference_proceedings/en/index12.html (dostop 9. 3. 2020).
- Young 2020** = Jung Young, Government, Daegu General Citizen Corona 19 Training Rate 9~10% ..., Engnews24, 10. 2. 2020, <https://engnews24h.com/government-daegu-general-citizen-corona-19-training-rate-9-10/> (dostop 9. 3. 2020).
- Yu Cho – Iverson 1997** = Young-mee Yu Cho – Gregory K. Iverson, Korean Phonology in the Late Twentieth Century, *Language Research* 33.4 (1997), 678–735.
- Yu Cho 2016** = Young-mee Yu Cho, Korean Phonetics and Phonology, Oxford Research Enciklopedias: Linguistics, 2016, <https://oxfordre.com/linguistics/view/10.1093/acrefore/9780199384655.001.0001/acrefore-9780199384655-e-176?rskey=0JXg07&result=2> (dostop 9. 3. 2020).
- Ziraldo – Krofič 2013** = Iva Ziraldo – Jasmina Krofič, Problematika latiniziranja hangeula v slovenščino, *Acta Linguistica Asiatica* 3.3 (2013), 71–84.

SUMMARY

Considerations on Borrowing Proper Nouns from Korean

This article considers the purposes of and differences between transcription and transliteration as well as how to read (and pronounce) or Romanize foreign proper names at a national level, depending on sociolinguistic circumstances. It is reasonable to distinguish three levels of reading (considering the sound of a particular letter or letter combination and its position in a word or sentence) and four levels of Romanization (considering the addresser and addressee) without a scientific style. In both cases, certain circumstances must be taken into account, such as education, media coverage, and the national relation to a certain topic because writing has a significant symbolic value. The article also deals with name variation and links it with styles and text function. However, it advocates the view that it is not Romanization but the original pronunciation that is, in fact, the main criterion for pronunciation in a language recipient. The further the language extends and is spoken in a society, the lower the degree of sound naturalization of proper names. For Slavic languages, McCune–Reischauer Romanization seems to be a better starting point for realizing the original pronunciation solely through orthography because the Korean phonological system is considered through Slovenian phonetics.